

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Конопельського Віктора Ярославовича –
на дисертацію Щербини Наталії Олександрівни на тему «Поняття зброї за
кримінальними правом України», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації та копій публікацій здобувача Щербини Н.О., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що на сьогодні одним із найважливіших завдань правоохоронних органів України є забезпечення ефективної протидії злочинності, у тому числі шляхом притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. На виконання таких завдань вітчизняний законодавець ратифікував низку міжнародно-правових документів та імплементував їх положення у національне законодавство України. Зважаючи на те, що запроваджена законодавцем імплементація норм міжнародно-правових конвенцій у вітчизняне кримінальне законодавство, як свідчить слідча та судова практика, на сьогодні поки що не привела до очікуваних результатів, новели закону про кримінальну відповідальність потребують ґрунтовних наукових досліджень, перегляду усталених науці кримінального права поглядів та напрацювання практичних рекомендацій для правозастосовних органів. Це повною мірою стосується наскрізних кримінально-правових понять, одним із яких є зброя.

Як зазначає сама здобувачка, право людини на життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і особисту безпеку споконвіку належать до природніх прав людини. Такі права мають бути захищені у демократичній, правовій країні усім масивом нормативно-правових актів. Норми статей 3, 27, 29, 30 Конституції України відповідним чином забезпечують охорону цих природніх прав. Однак вказаний захист потребує подальшого правового вдосконалення. Одним із засобів, за допомогою якого право людини на життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та особисту безпеку на даний час порушується або ставиться під загрозу є зброя. Спірним стає це питання через те, що у частині 5 статті 36 Кримінального кодексу України закріплена норма, згідно якої не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб. Тобто вказана норма ставить на один щабель як поняття «зброя» так і будь-які інші засоби чи предмети для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення. Нарівні з вказаним, частина 4 статті 296 Кримінального кодексу України також повторює визначення «інших предметів, які використовувалися як зброя».

Про актуальність обраного напряму дисертаційного дослідження свідчить також те, що він належить до пріоритетних у науці кримінального права.

Робота виконана відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2022 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки., схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. № 756-р; тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.06.2020 р. №454, та наукової теми кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ «Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення протидії злочинності» (номер державної реєстрації 0123Ш 05015).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення авторкою об'єкта і предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у науку кримінального права.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати предмет дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе впровадження результатів дослідження в: *правотворчості* – для вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за злочини, конститутивною ознакою яких є зброя; *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині кваліфікації кримінальних правопорушень, конститутивною ознакою яких є зброя; *науково-дослідній роботі* – під час подальших досліджень проблеми кримінальної відповідальності за злочини, конститутивною ознакою яких є зброя; *освітньому процесі* – для здобувачів вищої освіти при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства», інших спецкурсів.

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні

проблеми. Крім того, авторка вивчила і проаналізувала періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми поняття зброї.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертантці досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що авторка, працюючи над написанням дисертації, дотримувалася процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертантка досить вдало визначила мету дисертаційного дослідження – розробка поняття зброї у кримінальному праві та формулювання рекомендацій щодо вдосконалення кримінального законодавства та практики його застосування.

У процесі дослідження дисертантка не абстрагувалася в наукову розробку проблеми, а поставила конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети й виконала поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою авторка. Дисертантка послідовно виклала матеріал, здебільшого – правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають п'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатку. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, з них основного тексту – 187 сторінок.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень науки кримінального права. У додатках до роботи міститься перелік опублікованих праць.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила авторці продемонструвати гідний рівень знань з кримінального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи авторка дотримувалася правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертантка послідовно виклала матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Мета і завдання, визначені авторкою у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені нею, об'єднані провідною ідеєю вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у визначенні поняття зброї за кримінальним правом України, аналізу окремих видів таких обставин та формулювання пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства в цій частині.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації авторці вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Таким чином, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих авторкою висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка викладеного матеріалу.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням, яке присвячене визначенню поняття зброї у кримінальному праві України та розробці відповідних пропозицій з удосконалення законодавства та практики його застосування.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства; проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена проблема наскрізних кримінально-правових понять.

Переважна більшість положень, винесених авторкою на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики протидії злочинності.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

За темою дисертації опубліковано 5 наукових публікацій, з яких 3 наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з

юридичних наук, 2 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Характеризуючи стан наукового дослідження теми, авторці слід було б окремо виділити зарубіжних учених, які досліджували та досліджують проблеми поняття зброї в цілях застосування кримінального закону. Мною у дисертації виявлено більше декілька англomовних джерел, вони процитовані у роботі, про у вступі їх не вистачило.

2. Послідовність та системність здійснюваного дисертанткою дослідження відповідного закордонного досвіду забезпечена здійсненням наукового пошуку на засадах юридичної компаративістики з відповідним групуванням законодавства країн за критерієм їх належності до тієї чи іншої правової системи. У зв'язку з цим, авторка дослідила відповідну проблематику лише деяких європейських країн – континентальну та англо-саксонську.

Разом з тим, не зрозуміло, чому в роботі дисертантка не дослідила досвід країн Азії, інших країн. Виявляється, що порівняльно-правове дослідження такої групи держав поряд з порівняльно-правовим дослідженням більшої кількості держав, що становлять перші дві групи, лише б прикрасило дисертаційну роботу. Адже виникають запитання, чому дисертантка так структурувала власне дослідження у цій частині, та чому вона використовувала законодавство саме вищевказаних держав, тобто чому лише досвід цих держав.

3. Практичне значення отриманих результатів очевидне та безсумнівне, проте відсутні довідки про їх реальне використання.

4. Під час захисту пропоную здобувачці відповісти на ключове питання – вона за чи проти вільного обігу короткоствольної зброї для громадян України, оскільки зміст дисертації не дає чіткої та однозначної відповіді на це світоглядне питання.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності правового забезпечення захисту громадян від правопорушень, ознакою яких є зброя.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну

інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і досить дискусійними.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для науки кримінального права.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені авторкою у наукових статтях, підготовлених та опублікованих авторкою дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Дисертація на тему **«Поняття зброї за кримінальними правом України»** відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, а її авторка – Щербина Наталія Олександрівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
Завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Віктор КОНОПЕЛЬСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО:
Проректор
Одеського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

Вадим ПІДГОРОДИНСЬКИЙ